

РОЗСВІТ

Часопись полонених
громади „Самостійна Україна“.

ПЕРЕДПЛАТА:	
(Ціна одного примірника 2 пф.)	
На місяць в таборі	20 пф.
„ „ поза табором	30 „
„ півроку в таборі 1 м.	20 пф.
„ „ поза табор. 1 „	80 „
„ рік в таборі	2 „
„ „ поза табором 3 „	— „

А Д Р Е С А:	
Ukrainisches	
Sekretariat	
in Rastatt (Baden).	
—	
(Комітет видавництва).	

Видає: Видавництво „Український Рух“.

Виходить два рази на тиждень.

Революція в Росії. Монархія чи республіка?

Судьба царя.

Революціонери і міністри.

Революція в Росії триває далі. З кучих вісток, які до того ще переходять цензуру теперішнього революційного правительства, не можна покищо змалювати собі виразного образу про події в Росії. Треба огранічати ся тими вітками, котрі подають подорожні та петербурзьке телеграфічне бюро—а за ними німецькі часописи. Ось що пише „Фосіше Цайтунг“ про події на передодні революції:

Можна цілком певно твердити, що вже в неділю 11. березня на нарадах у президента Думи Родзянко було постановлено покликати парламентарного правительства і детронізація (усунення з престолу) царя, відбуте плебісциту (загальних зборів) для встановлення форм правління а навіть був уложений текст абдикації царя. Цей самої ночі донесено певне й цареві про заміри Думи, бо раннім ранком явив ся командант палацу з царського села, генерал Воейков, і запросив міністра внутрішних справ Протопопова, міністра заграничних справ Покровського та воєнного міністра Щегловітова негайно до царя, котрі зараз вдали ся автомобілем до царського села. Понеділок вечером почало двірське панство утікати з Петербурга у свої маєтності або у віддалені провінції. У вівторок казав цар покликати до царського села: придворного міністра Фредеріка, команданта царської головної квартири Максимовича і першого придворного маршалка графа Бекендорфа. Але крім придворного міністра графа Фредеріка не явив ся ніхто більше. Два останні, здасть ся, відказали услуги цареві, бо як цар слідуєчого дня хотів їхати до головної квартири, супроводжати його тільки придворний міністер, англійський військовий аташе і ще чотирох англійських штабових офіцерів.

Командант двірського поїзду дістав особисто від придворного міністра приказ їхати до головної квартири. Але коли цар явив ся на двірці царського села, довідав ся, що поїзд має їхати до армії генерала Еверта. Тоді цар зажадав, щоби поїзд їхав до головної квартири до генерала Руського, одначе це відмовлено йому.

У четвер заїхав поїзд на станцію Режіт. Тут ожидало царя много офіцерів. Коли цар хотів опустити двірцевий перон, відмовлено йому це також. Потім поїзд повернув в напрямі до Пскова. Цар був отже вже тоді під арештом парламентарного правительства.

Даліше пише „Фосіше Цайтунг“, що призначений царем наслідник, великий князь Михайло, є також іграшкою в руках революціонерів. На засіданню, на яким був і великий князь Михайло, поставив Родзянко князеві альтернативу (вибір одного з двох) або піддати ся плебісцитові для вибору царя або вважати себе арештованим. А коли князь запитав, чи за цим є криє ся республіканська думка, відповів посол Шінгарев: „Думати маємо лише ми, а ви маєте повинувати ся поставленій альтернативі!“

Підчас, коли на вулицях відгравала ся кровава розправа, скликав президент міністрів Голіцин всіх міністрів до міністерського павільону Думи. Був замір покликати туди також всіх провідників Думи, щоби дійти до згоди. Але заледво зібрали ся міністри, як вже окружило військо павільон. З відділом офіцерів і жовнірів увійшов генерал Остен-Закен у салю, де міністри відбували нараду, і заявив, що всі міністри арештовані. Рівночасно віднято всі телефонічні проводи до павільону.

Програма революційного правительства.

БАЗЕЛЬ, 17. березня. З Петербурга передають слідуєче повідомлення:

Тимчасове правительство видало слідуєчу відозву до народів Росії:

„Горожані! Тимчасове правительство Думи з допомогою гарнізона та горожан столиці побороло шкідливі елементи старого порядку, революція пішла так далеко, що стало можливим зорганізувати на місто поваленого старого правительства нове революційне.

На основі цього провізоричне революційне правительство покликало на міністрів першого народнього міністерства таких людей, котрі за свою давню відкриту суспільну діяльність відомі народові та користають ся його довірем.

В своїй політиці нове міністерство буде тремати ся слідуєчих основних засад:

1. Як найскоршої загальної амністії по всім політичним, релігійним проступкам а також по терористичним актам підчас військового повстання та аграрних безпорядків.

2. Свобода слова, друку, зібрань та штрайків з поширенням цих свобод та прав на чинників і військо в межах, котрі допускають ся для цих останніх технічними та військовими спеціальними умовами.

3. Знищення всіх соціальних, релігійних та національних обмежень та преслідувань.

4. Як найскорших заходів до скликання нового парламенту на підставі загального виборчого права.

Цьому, від народа вибраному парламентові, буде доручена реорганізація правительственных форм та перебудова життя держави на нових підставах.

5. Заміщення поліції народною міліцією з виборними начальниками, котрі будуть представляти правительство.

6. Вибори в общинах будуть переводити ся на принципі загального виборчого права.

7. Військо, що приймало участь в революційнім русі не буде розбросане і лишить ся в Петербурзі.

8. Повноти справедливости на дійсній військовій службі не узглядаючи соціального положення окремих жовнірів.

Тимчасове правительство дає слово стремити до того, щоби, не дивлячись на умови воєнного часу, перевести всі необхідні реформи в найскоршій часі.

Маніфест царя Миколи II.

„Ми з ласки Божої Микола II. імператор Росії, цар Польщі, великий князь Фінляндії і т. д. подаємо до відома нашим вірним підданам слідуєче:

В часі великої борби проти внішнього ворога, який від трох літ намагаєть ся підбити під свою кормигу нашу вітчизну, післяв Господь Росії новий іспит.

Внутрішні труднощі грозять нещасливим вислідом цієї тяжкої війни. Будучність Росії, честь нашої армії, право народа і вся будучність нашої дорогої вітчизни вимагають, щоби війну за всяку ціну допровадити до успішного кінця. Лютий воріг робить свої останні напруження і вже близько момент, коли наші хоробрі війська разом з військами наших славних союзників одоліють ворога.

У цім для Росії рішачім часі вважали ми нашим обовязком совісти дати для народу змогу для тісної сполуки і організації всіх сил, щоби тим прискорити перемогу. Тому ми в порозумінню з Думою держави узнали конечним, щоби зречи ся корони російської імперії і зложити найвисшу власть. А для того, що ми не хочемо розстати ся з нашим любим сином, передаємо ми наслідство нашому братові, великому князеві Михайлові Олександровичові, котрого ми при його вступленню на трон російської імперії благословимо.

Ми поручаємо нашому братові правити в порозумінню з народними заступниками, піддержувати законні постанови і також іменем любові вітчизни зложити незломну присягу. Ми взиваємо всіх вірних синів вітчизни до сповнення їх святого обовязку супроти вітчизни, до послуху цареві у цім тяжкім моменті національного іспиту і до помочи йому до послуху народним заступникам, щоби російську імперію попровадити шляхом слави і щастя. Боже, хорони Росію!“

Проклямація великого князя Михайла.

Копенгаген, 17. березня. Бюро Ріцайса доносить з Петербурга, що великий князь Михайло Александрович видав таку проклямацію:

„Волею мого брата вложено на мене тяжку задачу, бо передано мені підчас війни і підчас внутрішних неспокоїв царський престіл. Одушевлений тими самими думками, що й весь нарід і що добро вітчизни йде поперед всего, рішив ся я прийняти найвисшу власть, але лише під тим услівем, що це є воля народу, і що це нарід виразить плебісцитом через своїх заступників на конституючих зборах, які мають установити форму правління і нову конституцію російської держави. Молючи Найвисшого о його благословенство, поручаю всім горожанам Росії підпорядкувати ся правительствові, яке склало ся з ініціативи Думи і яке є вооружене властю і авторітетом до того часу, доки вибране загальним, безпосередним, рівним і тайним голосованнем заступництво не збереть ся на конституючі збори і не винесе постанови про форму правління, яка би відповідала народнім бажанням.“

Не хочуть сидіти на престолі!

Нью-Йорк, 17. березня. Associated Press доносить з Петербурга, що великий князь Михайло, котрого цар настановив своїм наслідником, зрікся також престолою. В п'ятницю о 2^{1/2} годині по полудню.

Революційні дні.

Петербург, 15. березня. (Звідомлення бюро Райтера).

В ніч на понеділок було скликано тайне засідання Думи. Ранком в понеділок різні гвардійські полки заявили, що вони бажають перейти на бік нового уряду. Деякі офіцери були убиті. Протягом дня решта полків теж присєднала ся до народу. Головний артилерійський штаб був взятий приступом, а командант його убитий. При кінці дня повставше військо, за допомогою горожан, заволодило Петропавловською кріпостью. Випустило всіх арештованих, а в цитаделі помістила ся головна управа революційного уряду.

О першій годині дня перед Думою явив ся великий відділ повставшого війська. Вони зажадали від думи, щоби вона виявила своє ставовиско до революції. Родзянко сказав, що Дума постановила зміну правительства і прохав іменем Думи утримати порядок.

О другій годині знов перед Думою зібрали ся військові відділи, вони гаряче вітали членів парламенту. Військова охорона Думи була замінена повстанцями, при чім деякі офіцери, що противили ся тому, були ранені.

В цей же день революціонери осадили велику вязницю „Крести“, взяли її та випустили всіх політичних. В другім місці народ вдер ся до „охранного відділу“, перебив там все, а архів, в котрім хоронили ся документи проти політичних діячів, спалив.

Вечером стало стягати ся до Петербурга військо з околиць. Першим прийшов морський гвардійський корпус і зараз став по боці народу. Пізніше на вулицях Петербурга в строгім порядку пройшов гарнізон Кронштадської кріпости. Було помітно що не всі офіцери стали на бік повставшого війська. На вулицях стало спокійніше. З невеликими перервами можна було чути стрілянину з скорострільів, та вибухи ручних гранат. То поліція, та прихильники старого порядку стріляли з дахів кам'яниць по народові та жовнірам. Ще по цей час деякі дахи заняті поліцією, та прихильниками царя. Проти цього ведуть напади війська та горожани. З боку цивільного населення і війська є багато жертв, але поліція не в стані витримати і дахи де вони засіли піддаються один по одному. В цілій столиці заведена військова поліційна служба.

Площа перед царським дворцем виглядає як військові становища. Стоять гармати, скорострільи, зложені рушниці. Офіцери та жовніри ходять з червоними революційними повязками на рукавах та шапках.

З особливою ненавістю нарід відносить ся до жандармів і поліцаїв. Без всякого жалю убивають сотнями на вулицях.

Копенгаген, 16. березня. З Гапаранди часопись „Політкен“ передає слідуєчі подробиці з перебігу революції в Петербурзі.

В п'ятницю та суботу на вулицях столиці дійшло до кривавої борби між повставшим народом та жандармами. Були також виступи війська проти революціонерів. Під час цієї боротьби з обох сторін впало багато убитих та ранених.

В неділю рано більша частина війська перейшла на бік народу. Тепер почала ся битва між революційними військами та тими невеликими частинами, що лишили ся вірними старому правительству. Царські війська заняли всі головні вулиці Петербурга і з відціль стріляли в нарід з скорострільів та рушниць. Революційні військові відділи та робітники сконцентрували ся на північній березі Неви.

Після полудня вони повели наступ на центр столиці і по деяким мостам перейшли річку, не дивлячись на сильний вогонь з боку прихильників старого правительства. З обох сторін під час бою впало багато жертв. В понеділок вулична війна ще не була закінчена.

Лише в вівторок боротьба стала затихати. Перевага була очевидна. Революційні війська і народ перемогли.

За цілий час революції найбільш криваві дні були—неділя та понеділок. Деякі вулиці брали ся приступом. Настрій був такий сильний, що в вуличній війні брали участь і жінки та молоді хлопці.

Петербург, 16. березня. Часопись „Тайме“ доносить з Петербурга.

В столиці майже повний спокій. Справа запровадження населення завдає найбільше клопоту новому правительству. Але уже тепер приходять правильно потяги з мукою, і населенню, не дивлячись на всі труднощі, одержує необхідну йому кількість хліба. Міста та села в провінції звязані з столицею телеграфом, і до селян видана відозва, в котрій новий уряд просить посилати муку та збіжжя для армії і великих міст.

Під час битви на вулицях революційні війська взяли в полон до 4000 жовнірів, що підтримували старий уряд.

16. березня. Бюро Райтера повідомляє з Петербурга: „Сьогодні всі банки відчинені.“

Видано строгий приказ арештовувати всіх розбійників та злодіїв. Що хвилини надходять телеграми від земств та сільських громад з виразами співчуття новому уряду і революції.

Тисячі залізничних возів, що раніше не були скористовані, тепер везуть збіжжя та муку до великих міст.

12. годині ночі. В центрі Петербурга і в деяких місцях чути стрілянину. То ведуть ся

боротьба з поліцаями, що задержали ся ще на дахах деяких кам'яниць. Де лише знайдуть поліцаїв або жандарма то з ними дають раду в дуже простий та скорий спосіб. Всюди можна бачити червоні повязки: на рушницях, рукавах і шапках жовнірів. Матроси, жовніри та горожани братерські еднаються з криками: свобода, равенство, братство! та демонструють по вулицях Петербурга.

Щоденно збирають ся великі товпи народу перед таврійським дворцем. Товпа настронна революційно та проти царської фамілії. В кімнатах при Думі зложені мішки з мукою і ящики з патронами. При вступі до Думи стоять столи з лікарськими приладами та матеріалом для перевязок.

Републіканський напрямок революції.

Копенгаген, 19. березня. Кореспондент амереканського міжнародного освідомлюючого бюро, Карл Лібан, повідомляє, що в Росії знаходиться все більше сторонників за републіканський устрій держави. На чолі цього руху стоять, як він передає, соціалісти.

Суспільні діячі міст Одеси та Ростова повідомляють телеграфічно новий уряд, що в цих двох округах помітно сильний републіканський рух.

Спроба контр-революції.

Стокгольм, 19. березня. З провінцій надходять неприємні вістки про мобілізацію противореволюційних темних сил. В губернях: Курській, Орловській та Полтавській в деяких селах селяни демонструють зі співом царського гимна та криками „Най живе цар Микола III“.

Губернатор Калуги, Полтави, Бесарабії та Архангельська не хотять признавати новий уряд. Як повідомляють із Туркестану тамошній губернатор Куропатник („герой“ Японської війни—Ред.) теж не хоче признавати нового правительства. На його боці, як передають, стоїть військо і населення. (Тамошнє населення складаєть ся із Киргизів, Сартів і т. д.—Ред.)

Голоси закордонної преси.

Берн, 18. березня. Французька преса з великим задоволенням обговорює події в Росії. Герве пише з цього приводу слідуєче: „Можна від радости збожеволіти. Що значить Верден, Ізер, Марна в порівнянню з тим, що відбуло ся в Петербурзі!“

Російські події є найбільшими в мировій історії після великої французької революції“.

Журнал де-Пенель пише слідуєче: „Іронія історії захотіла, щоби Милоков, котрий ще недавно казав, що він хотів невдачі революції—сам стояв тепер на чолі революційного правительства“. Далі часопись каже, що Милоков стоїть перед великими труднощами. Руський народ мусить пильнувати за тим, щоби все не вернуло ся на старий шлях.

6. Гудайло.

Мої спільники.

(Із воєнних переживань І. С—ва).

Ви не хочете вірити, що постернак, це найкраща їда? І я давно з погордою дивив ся на нього та певно обиджав оттую білу, ростом схожу на моркву, рослину. Бувало попадеш на неї, то так і з призиством глядиш на тую блідну моркву. Я дивувався, що моя мати розводила його в городі,—хоть і не в великій кількості. Пощо вона те робила, того я ніяк не міг був зрозуміти, і завшию йому була така шана від небіжки мами,—я й до сьогодні не знаю. Може мати була звязана з ним якою тайною,—про те я не довідався ніколи і не думав навіть, щоби можна бути звязаним якою будь тайною з оттим ніто солодким, ніто мловим корінцем. Мати взяла свою тайну до гробу.

Тепер я дивлю ся на постернак зівсім не так, через те не можу здержати ся, щоби не розказати вам, як то я познакомив ся ближше з оттим корінцем і як ми оба зажили в дружбі. Признаю ся, що я його тепер дуже поважаю, бо він справді поважна рослина. Я розумію тепер оттую його білу скромність, полюбив його за неї і залюбки їм його тепер, не гірше шпарагів, яблука, чи грушки; я прямо залюбив ся в ньому.

Ви позволите, що я пічну від початку. А то почав не до ладу; почав лише тому оттак, бо ношу ся із болем в серці, що і ви кривдите не раз і не два оттую добру, скромну, поважну, чесну рослину. А що мене болить серце іза того, так я й не видержав і виляв мій біль на самий початок. А воно не так,

Поки я познакомив ся з постернаком, то я познакомив ся був вперед із ще одним товаришем—недолі; товаришем із довгими вухами, сірим, непоказним, що то ним дразнять тих людей, котрим доля не дала змоги бистро розв'язувати яких будь питань.

Властиво було нас трох: я, той сірий ухастиий товариш і постернак.

Се діяло ся зимою в січні 1915. року. Проти нас в своїх окнах лежали Австрійці. Снігу не було, навкруги сіро, а над головою місто неба висіла якась брудно сіра плахта, яку ми в поважних розмовах називали хмарами. Мороз пролазив крізь одінне і щіпав тіло, а в ноги прямо колов до живого. Щоки від студени калатали ніби машиновий кріс. Окони були мілкі, і ми навіть не сміли вставати, а лежали. Лежали три дні без перерви і навіть до їди не вставали, а повзали на череві. На третю ніч було темно, хоть око виколи, і нас в тую темну ніч замінили другими. Ми могли відпочити других три дні шість верстов позаду оконів. Коли передали наказ лишити окони, я радісно зірвався з місця, але в тую ж мить щось так дуже закололо в ногах, що я мало що не страдив притомности. Мені мелькнуло в голові: Ага, відморозив!—Але думка, що йдеш на відпочинок, так підкріпила мене, що я, помімо болу в ногах, повіяв ся до товаришів і, ніби на деревляних ходилках, таки зайшов до хутора Л., де прийшло ся мені відпочивати.

Хутір Л., се був двір якогось польського дідича. Вже дорогою показало ся, що не лише я ходив ніби деревляними ногами, але таких було більше. І всі ми поволі приоставали ся позаду, та так мимовільно відділили ся хорі від здорових. Здорові минули хутір Л. і зай-

шли до села Янової, а ми лишили ся в хуторі. Нас зараз же таки завели в осібні кімнати в в дворі і там казали ждати лікарських оглядин.

Кімнати я не бачив, бо темно було, але чув, що чоботи не стукають, а ступають по чімсь мягкім. Тее почування мягкости так вплинуло на мене, що я не думаючи навіть, звалив ся і.....

Ранком я пробудив ся. Вже було досить ясно. Зразу не знав, де я, але коли повів очима, коли побачив кругом мене шинелі а в них людські голови, побачив брудні стіни із дверми в одній та двома вікнами в другій, я пригадав вчерашний день і знов, де я і що зі мною. Полежав ще з годину і, коли то ту, то там почали рухати ся шинелі кругом мене, я постановив встати, скинути із себе одінне, а що найбільше, то хотів позбутися чобіт,—бо чув, що вони немилосердно давлять мене. Одежі я скоро позбув ся, але коли прийшло ся до чобіт, то переконав ся, що се не така проста історія. Показало ся, що ноги стали більші і чоботи ані рух не хотіли златити із їх. Коли я порав ся коло моїх чобіт, то кругом мене почала ся була тая сама робота других, що лежали зі мною. Помагали один одному, йойкали, кричали і таки насильно порозували ся. Коло одинацяті години прийшли санітари, оглянули ноги, понамазували їх, пообв'язували і пішли.

До того часу я узнав, що тут були дві кімнати, колись призначені для двірської служби, а тепер для тих, що відморозують ноги. Інших хорих відсилають до полевого лазарету, а обморожених сюди. Нас було сто двадцять шість чоловік зіпханих в ті дві кімнати, де не було ніяких меблів, крім верстви брудної соломи на підлозі.

ФЕЙЛЕТОН.

Він сидів над купою паперу і думав, в який спосіб уладити справу непокірливості членів Думи.

Сьогодні, вчора і раніше звертав ся він в Думу о поміч, аби заспокоїти робітників, котрі почали штрайкувати через недостачу поживи, але певного заспокоєння не дістав. А тут ще одинадцять уповноважених до комітету оборони!

— „Заарештувати всіх!“—подумав він.

— Арештовані, ваше превосходительство,— промовив увійшовши до кабінету міністра жандарм.

— „Чудесно!—подумав князь (то був Голіцин).—Я тільки гадав, а вже мою думку виконали вірні слуги.“—І він знову уткнув ся в паперу.

— Пожалуйте в холодну, ваше пр—ство!—нертерпляче сказав жандарм,—я не маю часу, мені ще треба й других заар..

У князя вмиг перед очима стала страшна картина дійсності.

— „Революція!“—вдарило йому в мозок і йому здало ся, що серце одірвало ся і впало кудись.

— Карета на поготові, ваше пр—ство,—сказав жандарм, побачивши, що князь зрозумів своє положення.

— Яка там карета, геть пішов!—опанувавши собою закричав князь.

Але, почувавши себе безсильним, промовив:

— Уступаю грубій силі,—і пішов поперед жандарма до карети.

Коли вони їхали по вулицях, народ кричав: „Долой царя!“ „Да здравствует мир!“

Князь забив ся в куток карети і пригадував свої вчинки і лихо, яке заподіяв народові в останній час. „Чи убють, чи ні?“—зі страхом запитав себе.

— „Убють!“—відгукнуло ся десь в куточку душі.

— „За це не милують“,—вирило із його мозку.

— „Так що ж, умру вірний своїм обовязкам“—заключив він і перестав думати.

Приїхали. Князя заперто в тільки що освобождену в'язницю, в якій сидів „тяжкий“ претейнік цілих десять років. Декілька хвилин він стояв нерухомо і блимав очима в темноті.

„Краще вмерти, чим тут одну хвилину зістати ся“,—подумав князь.

„Звіри“,—простогнав він.

„Та й гідко ж тут“,—роздивившись буркнув князь. „Як тут сиділи наші політичні по десять років... Терпляче прокляте насінне... Так ось яка тюрма! І ми, маючи таке средство, не змогли задушити своїх ворогів!“ Сказавши це він наблизив ся до дверей і заглянув у віконце. За дверями стояв тюремний сторож з пістолем і голою шаблюкою.

— Ей, хто там,—гукнув князь,—чи тобі відомо, кого ти стережеш?—спитав він.

— Не турбуй ся, ми знаємо, що ти за птиця—відповів сторож.

„Звоч“,—подумав князь. „Треба підкупити, може здасть ся“.

— Слухай, друже! Пригадай, яку страшну провинність ти взяв на себе зрадивши цареві... і вітчині...

— Цар теж скоро опинить ся тут,—замітив сторож.

— „Покайся поки не пізно... я... озолотю тебе, я зроблю з тебе чоловіка, я...“

— Маленько запізнили ся,—промовив сторож і відійшов від віконця.

Всі події за день так змучили князя, що він звалив ся непритомний на підлогу в'язниці.

Аж о півночі від гуркотні за дверима прокинувся князь. Було чути, як відчиняли ся й заперали ся сусідні камери. Чув ся гомін біготні. Потім все стихло.

Князь став пригадувати все, що з ним скоїло ся. Його думки перервав голос за стінкою:

— „Чи там є хто небудь?“

„Це мене питають“, подумав князь і відповів:

— Князь Голіцин.

— Генерал Трепов,—обізвав ся сусід.—Хто з другого боку вашим сусідом?

— Протопопов!

— А рядом?

— Штурмер!

„Цілий кабінет“—подумав князь.—„Можна відкрити засідання“.

— Предложую обговорити теперішнє положення,—голосно звернув ся Голіцин до своїх сусідів.

— Згідні, просимо,—почуло ся за стінками.

— На порядку денному обговорення нашого освобождення із цієї проклятої тюрми за помочю...

Стук і гуркотня не дали продовжувати наради.

Привезли ще деяких міністрів, а також і міністра юстиції Щегловитова.

Коли все утихомирило ся, Голіцин оголосив нараду таємною і вони почали переговорювати ся через вистукування в стіну.

Цей спосіб Щегловитов знав із своєї судебної практики.

Вашко.

До бенефісу.

Драматичне т-во ім. І. Тобілевича (Карпенка-Карого) виставляє у неділю 25. березня 1917 р. в бенефіс свого заслуженого члена тов. П. П—кова драму на 5 дій Ів. Тобілевича „Наймичка“.

Тов. П—ків уже давно заслужив на бенефіс і нема сумніву, що наші громадяни ці заходи товариства приймуть дуже близько і сердечно.

Тов. П—ків належить до людей, котрі ніколи не відступають від своїх завдань—і твердо вірять в свої сили.

Тов. П—ків один із перших товаришів,

котрі почувавши любов до артистичної штуки, цілком посвятив себе їй і коли лише почав в нашому таборі організувати ся драматичний гурток, т. П. приймав найживішу участь в ділі рідної штуки.

Немаючи фахового знання, перші його виступи на сцені мало відрізняли ся від виступів його товаришів, але уже тоді тов. П—ків подавав надії і в його грі виявляла ся здібність.

І дійсно надії сповнили ся.

Тов. П—ків після тяжкої праці над собою з кожним виступом на сцені грав краще. Серйозне відношення його до свого завдання привело до того, що тепер з появою його на сцені тисячна публіка устроює бурливі овації.

Головно є те, що тов. П—ків весь час виступав в жіночих ролях, для яких виконання, так як виконував тов. П—ків, необхідно мати природний талант.

Такі ролі, як роля Марусі в драмі „Ой не ходи Грицю та на вечериці“, або роля Олени в драмі Глинтай абож навук, де драматичні місця незвичайно тяжкі, виконувались тов. П—вим знаменито.

В жартовливих ролях, як в ролі Валентини в жарті „Іанна Штукарка“ і др. песах, тов. П—ків мав не менший успіх. Його грою всі захоплювали ся.

І тепер коли тов. П—ків у неділю виступить на своїм бенефісі в ролі Харитини, всі певні того, що побачать на сцені дійсну сироту—наймичку, бо попередня гра тов. П—кова ручить за це.

Ми бажаємо бенефіціантові найкращого успіху в день його виступу і запевняємо його, що радо прийдемо на його фенефіс.

О. Г.

Будьте мудрими! 1)

Дуже часто приходиться чути зі сторони німецьких хазяїв, котрі мають у себе на роботі російських полонених, що останні висловлюють своє недовольство відносно кількості тої поживи, яку їм відпускають, а також ставлять жадання, котрі неможливо виповнити. Дуже сумно чути такого роду скарги. Дуже жалко полоненого за те, що він не є свідомим того положення, в якому він знаходиться. Невже він остільки не бистроумний, що не може зрозуміти услівя того часу, який ми переживаємо? Невже він незрячий і не бачить, що діється навколо нас? Невже він не розуміє того, про що пишуть в часописах?

Всі ми добре знаємо, як Англія веде війну. Вона, відрізавши Германію від всякого підвозу засобів поживи, всіми силами стремить до того, щоби заморити голодом мирне населення Германії, т. зн.: старих, жінок, дітей і хорих. Ясно, що наслідком цього повинен відчувати ся брак в засобах поживи. Ніхто не міг допустити, що війна треватиме так довго. Зрозуміло, що запаси з часом вичерпались, а зі сторони сусідніх неутральних держав Германії чекати нема

1) Із «Руського Вістника».

Тогож самого дня я узнав ще й те, що відморожених не годували, а лишали їх їхній власній долі. Се видно, був такий принцип військової команди. Кухня нашого батальйону була далеко дальше від окопів, а наш двір лежав майже на половині дороги до неї і ще троха збоку від тої дороги, куди вечером проїздила кухня до окопів,—може на одну верству від дороги. Хто конче хотів їсти варену страву, мусів вечером вийти на тую дорогу зі своїм банячком і ждати на проїзду кухні. Коли кухар був в добрім настрою, то наливав теплої юшки в баняк, а коли ні, то казав, що він не одержав приказу про те, що ми ось тут, а що ми є в окопах і лише там ми можемо дістати нашу пайку.

Але йти і чекати міг лише той, в кого не дуже обморожені ноги, або в кого обмороження вже хоть троха загоїло ся. Хто не належав до таких шасливців, той не рухав ся з місця, лише в конечній потребі, і то звичайно попадав на чужі ноги і збирав щирі до глибини душі компліменти, яких я вам і повторяти не хочу. Отже справу їжі полагоджували лише тії, котрі вже сяк-так ходили. Санітарі приходили що третій день і говорили лише одно: „Хлопці, пильнуйте, щоби не мати затровення крові!“ Зрештою ми сами робили перевязки і що треба було. Лікар приходив ще рідше і оглядав лише того, хто ходив, та виправляв на фронт.

Звичайно сиди на солоні і перебираєш білде, вилочуючи здебільшого насікомі, що не давали спокійно полежати. І то ловили лише тих, які вже краще підгодували ся і походжують собі ніби передові вартіві, а других молодших і худіших, що попрілягали до рубців, швів, пительок і інших закутків, як жовніри в

окопах, тих не рухаєш, бо вони так чи сяк прийдуть на чергу тоді, коли вже підростуть і будуть виходити на розвідку. Зрештою шкода би було труду і заходу, бо хоть би й вилочив і той дріб яким чудом, то вони налізуть із солюми, яка прямо рухала ся від них.

Але прийшов час, що й я почав ходити, і на мене прийшла черга годувати не лише себе, але й других товаришів. Тепер я зрозумів принцип нашої команди: лікарів мало; нема кому заходити ся коло нас, а коли сам вигоїш ся і ходиш по їду,—значить, можеш йти в окопи. Гарна штука, видите. Те знов значить: не ходи, то довше будеш відпочивати. Але чоловік не робить всього на приказ розуму, а здебільшого на приказ черева. Хоч, не хоч, ходити мусиш.

І я почав ходити.

В нас був поділ праці. Хто краще ходив, той ішов аж в село за яких три верстві і купував, або яким иншим чином здобував хліб і мясо; а хто цойно вчив ся ходити, той старав ярину. Я заходив ся коло ярини. Блудиш по дворі, по полю і шукаєш бараболі, моркви, цибулі, бураків і других роскоши.

Але одного вечера я ходив поза двірськими будинками і почув голос якось звірини. Думаю—корова. Коли корова, то буде молоко—от рай буде! Я навіть не шукаю вже, де той звір, а йду скорше по банячок. Вертаю з банячком і шукаю мнимої корови. Обходжу будинки кругом,—всюди позамікано. А в дворі мешкали ще й офіцери та двоє з панської челяді, яка лишала ся доглядати панського добра. Тут вже й ніякого добра не було, бо наші все забрали, а деякі будинки були розвалені австрійськими шрапнелями, які попадали сюди навмання, бо

двора не видно від Австрійців, що стояли за ліском від наших окопів. Ходжу я і знов почув якийсь звук ніби коровляче мукання. Десь з будинка виходить оттой голос. Але ті будинки, звідки я чую голос, ще цілі і мають добре позамікані двері. Коли я добре придивляю ся, аж в однім місці майже під кришою є діра, певно вивалена шрапнелем і заткана вязанкою солюми.

Діра високо. Я лишив її і пішов до своїх. На другий день, не кажучи нікому нічого про мої здогади, шукаю драбини. І возівні я знайшов один полудрабок від воза, повибив з нього доски і лишив самі глиці. Вечером приставив діри мою імпровізовану драбину і всунув ся в будинок. Ходжу потемки, мацаю, падаю декілька разів то на якесь корито, то на ступу та на інші твори господарської штуки; а двері в середуших закаморках були лише поприпірані, але не позамікані. Вкінці я почув, що щось рухає ся і ніби їсть; чи гризе. Підхожу блище, мацаю,—шерсть. Значить корова. Я не думаю довго а прямо шукаю вмя. Мацаю,—ах, доленько, чого ти така скупа для мене,—так це бик а не корова. Мене аж заморозило. Ануж,—думаю,—він не привязаний і затовче мене ось тут без свідків! Але по страхові прийшло здивовання в мене, що він мусить бути таки якийсь дуже чемне творіння, бо досі, коли я їздив рукою по його хребті і по череві, він ані й хвостом не рушив. Я набрав відваги і поїхав рукою по його хребті до карку і до голови. Коли доїхав до вух а тут,—в його не має рогів. Та й спокійний же він. Він ніби не помічає мене, лише сопє і щось торощить зубами. Щось тверде торощить, бо аж лопає в його зубах. Зацікавив ся я, що він їсть. Іду рукою по голові до жолуба. Мац,—аж там щось тверде, ніби вер-

чого, тому що і там уже, дякуючи сильному давленню зі сторони Англії, відчуваєть ся брак деяких предметів першої необхідности. Отже населення Германії повинно жити ся лише тим, що продукує в своїй державі. Безумовно, що в першу чергу виживлюєть ся армія, а решта споживчих матеріялів ділить ся рівномірно поміж усім мирним населенням Германії; сюди причислюють ся і полонені.

Кожний здорово думуючий чоловік повинен зрозуміти, що один рік ріжнить ся від другого, так наприклад, в нинішнім році урожай бароболі не всюди удовлетворяючий. Однак знаходять ся полонені, котрі бажать, щоби їм і в цім році давали стільки бароболі, як і в минулім. Чи розумно ж це? Теж саме і з другими засобами поживи; чого нема—неможливо дати. В усякім разі з засобами поживи в Германії не є ще так зле, щоби кому будь довело ся голодати, англійські мрії не здійснять ся. Дійсно, в деяких річах відчуваєть ся брак, але вони вповні можуть бути замінені иншими.

Не слід лише жадати, наприклад, оселедців, як їх нема, або багато бароболі, коли її мало. Не слід також думати, що хазяї навмисне зменшують кількість їжі для полонених. Це було б безглузде. Не будуть же вони підривати здоровля людей, котрих силою і здібностю до праці вони користують ся. Хазяїн дає те, що знаходить ся в його розпорядженню; більше він дати не може та й не повинен. Не буде ж германська жінка відривати шматок хліба у своєї дитини і давати його полоненому лише тому, що останній колись у себе дома привик багато їсти хліба.

Ми переживаємо виключно тяжкі часи, і всім приходять ся відмовляти собі в тім, чим ми користали ся в мирні часи. Тим більше вражають нас домагання деяких полонених, котрі зовсім забувають, що вони не дома; та й дома вони в теперішні часи не мали би більше, як одержують тут. Як що їм в Германії не живеть ся так, як би їм хотіло ся, то цим вони можуть завдячувати своїм союзникам і друзям Англіїцям і їм низенько кланятися ся.

Пора би прийти до розуміння!

Театер.

18. березня від 6½ години вечером Драматичне товариство імени І. Тобілевича виставило драму І. Тобілевича „Безталанна“.

Ця вистава дає можливість зазначити успіх, який зробив наш таборовий театр у своєму розвитку. Фахові артисти на цей раз участі зовсім не брали, розумієть ся, крім режисерства та загального кермування. Майже всі ролі виконувались товаришами, котрі лише у таборі почали виступати на сцені, і виконувались у більшості не зле, а підчас порядно.

Наприклад, т. Б—н, ролю Софії грав досить натурально, а навіть у деяких місцях гарно показував процес психологічних переживань.

Грав т. Б—н з належним розумінням ролі. Не обійшлося, правда, і без дефектів.

Варто порівняти теперішню гру товариша, з виступами його місяців три назад, аби побачити, які результати дав театр в своїй виховачій місії.

Т. Л—ко досить влучно удав злючу свекруху.

Т. З—ко провів тепер ролю Гната чудово.

Т. П—ків настільки правдиво виглядав чорнобривою чарівницею, так природно представляв, закохану, палку, експанзивну молодицю, що публіка була далеко від думки, що то грав полонений товариш.

Т. т. Д—кий і В—ча гарно удали цікавих дівчат, лише не треба було відходити зовсім од вікна, коли Гнат став дивити ся.

Т. т. Р—ний і Л—ко гарно виконали свої ролі парубків. Їх гра була виразно підкреслена двома другими парубками, котрі зовсім не знали, що їм робити.

Т. Б—в слабувало таки грав. Курив у таких місцях, де треба було зовсім забути за цигарку.

Т. т. К—та і Ш—кий як завше, виходять горазд у своїх ролях.

Т. В—м був би зовсім добре виїшов, як би зумів сильно і виразно подати фразу: „О, краще б ти, дитина моя, безталанная“... і т. д. яка заключає у собі зміст усеї драми.

Загально вистава пройшла дуже гарно.

Перед виставою, в перервах і в кінці грала січова оркестра. Деякі музикальні річи були виконані артистично, що вимагає висловити оркестрі подяку.

Р—к.

Хроніка таборового життя.

— Наш парламент. На черговому засіданню 16. березня від 3. години по обіді Генеральна Рада прийняла виборчий закон громади „Самостійна Україна“, предложеній Генеральною Старшиною у проєкті. У засадах проєкт був одобрений, за висемком територіяльного поділу на округи. Члени Генеральної Ради поставили внесення вибирати після політичних ліст себ-то так: передовсім всі виборці голосують не за кандидатів, а за політичні партії: національну і соціальну.

По підрахунку голосів, число місць у парламенті ділить ся пропорціонально кількості одержаних кожною політичною партією голосів. Наприклад, коли із 300 голосів 200 упаде на лісту національної партії і 100 на лісту соціальної, а до Ради треба вибрати 30 послів, то організація, заступаюча національну партію, одержує право послати від себе 20 депутатів, а організація, заступаюча соціальну партію, посилає 10 представників.

Ця пропозиція мала у Раді багато прихильників, а Генеральна Старшина, дбаючи о найлегше переводимий спосіб, що впливає із необхідности найскорше відпустити горожан громади на робітничі команди, настоювала на своїй територіяльній системі. Народи продовжувались 16. березня від 7. до 9. години вечером, 17. в

той же час і 18. від 2½ години по обіді.

Проєкт зівстав ся прийнятий з заміною територіяльних округів, виборами після політичних ліст.

19. березня від 7½ години вечером в учительському барачі відбулось останнє засідання Генеральної Ради.

Був вислуханий доклад декотрих мужів довіря о причинах відмовлення від своєї праці. По дієкусії вирішено передати справу знову на руки Генеральної Старшини.

Прийнята висемкова постанова, аби Генеральна Старшина часи виборів скоротила так, щоби у п'ятницю 23. березня вибори закінчили ся.

За цим Генеральна Рада, котрої каденція скінчила ся, оголосила себе розв'язаною.

Таким чином тепер ми без парламенту, правда, на дуже короткий час.

РІЖНІ ВІСТІ.

ГОЛОСИ ФРАНЦУЗЬСЬКОЇ ПРЕСИ.

З приводу руської революції французька преса лише покищо дуже обережно. Загально думають часописи, що революція ще не скінчена та продовжить ся довший час. Деякі висловлюють надію, що цар (!) піде за голосом народу та зречеть ся своєї бюрократії.

Часописи инших держав, як німецькі, утримують ся, поки справа ще не вияснена, давати свої заключення.

Д А Н І Я.

В Данії з першого квітня заводять ся картки на хліб. Предбачаєть ся можливість лихого врожаю на 1917. рік. Буде видавати ся 315 грам хліба на перзону в день. Робітники, котрі працюють при тяжкій праці, будуть одержувати добавочний хліб.

ВИБУХ В АМЕРЦІ.

НЮ-ЙОРК. 11. січня в Рігланді взірвала ся велика фабрика пороху. Шкода виносить поверх 80 мільйонів марок. Вибух було чути на 100 миль в окрузі.

ВІЙНА.

ЗАХІДНИЙ ФРОНТ.

Останніми днями по причинах стратегічним залишена частина простору між Арасом і Айне. Все, що могло послужити на користь противникові, знищено.

В Вогезах німецькі ріддлі атакували висоту в 304 м. Вони вдерли ся на просторі 800 м. в французькі рови. Підчас наступу взято в полон 8 офіцерів та 485 жовнірів. Крім того взято багато муніції та скорострільів.

СХІДНИЙ ФРОНТ.

На фронті загальний спокій.

МАКЕДОНСЬКИЙ ФРОНТ.

Нічого визначного.

ВІЙНА ПІДВОДНИМИ ЛОДКАМИ.

Останніми днями німецькі підводні лодки потопили в Англійськім каналі, в Атлантичнім океані та в північнім морі багато кораблів, загальної містоти 160.000 тон.

тена. Несу до рота, кушаю,—морква.

Я й забув моїх товаришів. Сів на жолубі, спустив зболілі ноги і їм. Їм так само завзято, як оттой волохатий мій товариш. Не знаю, кільки я вже з'їв, але коли я вже почув, що с'як так заспокоює голод, хочу познакомити ся з моїм новим товаришом. Ніч довга. Маю час. Мацаю...—віл, не віл,—кінь, не кінь, щось ні те, ні се. Йому також певно стало чудно, що хтось вночі пораяєть ся коло його і він певно хотів спитати, хто я такий цікавий, бо відсапнув, ніби набрав більше воздуха і заголосив на всю комірку: И-а-а-а! раз і ще раз. Мені не ловко стало від такої голосної розмови і я промовив до нього, щоби заспокоїти його цікавість. Я вже й так знав, хто він такий, бо по мові зараз впізнаєш не то чоловіка, але й звіра. Від моїх слів він втихомирился. Тепер я вже знав, хто він, а він певно знав, хто я, і ми оба подумали, що нема чого непокоїти ся; взяли ся продовжувати свою роботу напихання жолудка.

Я скорше впорав ся з моїм чревом, чим мій новий товариш. Він, здає ся, належав до раси тих біблійних коров, що других їли і все голодні були. Але я не брав йому тої прикмети за зле. Я вдоволяв ся тим, що зміг з його пайки вділити для себе і набрати кільки вгодно для відморожених товаришів. Напхав я повні пазухи, повні кешені, проліз крізь діру, запхав її соломкою, відволік мою драбину і вернув ся в свою квартиру.

Якаж радість була! Коли я показав моркву мов золото, то навіть тії, що ще не вставали досі, підносили ся і йшли до мене по моркву, не чекаючи черги.

Від сьогодні я був надворним доставцем моркви, але тайни не зрадив нікому; бо зра-

дин тайну, то ще й того не буде, що було.

З дня на день наш апетит поправляв ся, а я не ходив до мого нічного товариша голіруч а все з мішком,—і він почав жалувати ся на мене. Бувало беру йому всю моркву, бо він вже ж їв її до тої пори, поки я прийшов до його. Отже найпростіша товариська справедливість наказувала мені забрати всю від нього, бо нас було більше голодних. Він, розуміє ся, зівсім віомінно розумів справедливість,—не так, як ми всі,—і протестував звичайно цілеську ніч, стоя коло порожнього жолуба,—все: И-а-а-а, та и-а-а-а... и-а-а-а... Але це нас не зворушувало, бо ми,—як діти нового ладу,—знали, що меншість мусить підлягати більшості, а більшість була по нашім боці.

Відтак аж я довідався, що мій нічний товариш днем нічого не їсть, бо Поляк виводив його рано, заводив до лазарету, і він тягас цілеський день воду, дрова та робить другі горожанські прислуги. Вечером зате Поляк насипав йому повніський жолуб моркви, щоби мав що гризти цілу ніч. Я старав ся підглянути, звідки Поляк бере моркву для його, але ніяк не міг я розслідити тої тайни. Поляк був спритніший від мене, а я не мав відваги питати його про те, бо вважав такий крок неприличним.

Зате не довго ми тішили ся морквою, бо Поляк замінив її на постернак. Чому він так зробив, в те я не вдався, а родий був, що замість цеглястої маю білу моркву. Першого дня піднесли ся були протести з боку відморожених проти такої переміни, але я, як доставець, пояснив їм, що так воно мусить бути, і мої відмороженці так само хрупали білу моркву, як давніше цеглясту.

Хто з наших покидав нас і йшов в окопи,

йому ми давали в посагу коло двацять постернаків. І пішла слава про постернак вздовж окопів. Що дня який будь новий відморожений приносив картку від товаришів з окопів із проханням послати їм постернаку. І о скільки мій нічний товариш не послішив ся вечером із Їжою, то остільки я міг виповнювати бажання моїх товаришів в більшій або меншій мірі.

Так прожив я доставцем постернаку два місяці. Мій нічний товариш протестував пілими ночами. Сі протести перейшли в нього в привичку, і мені здає ся, що він те робив відтак відрухою,—мимовільно. Бо коли він лише почув мене коло себе вночі в темній комірці, то ток ніби те було сигналом для нього. Він починав своє: и-а-а-а, і ми давно вже поснемо а все ще продовжує свою пісню. Як би то воно було в день, того я не знаю, бо днем я його ніколи не бачив.

За два місяці прийшла черга й мені йти в окопи. Тоді аж я зрадив мою тайну. Я ще відтак в окопах діставав послілки постернаку а за якийсь час послілки зівсім перестали йти. Коли я роспитав товаришів, чому нема послілок, то довідався, що мої товариші не дуже шанували правила справедливости, а через те мій нічний товариш поконцертував ще який час, ехуд страшенно, і подав ся на той світ. Мені дуже було жаль. Від тоді й постернаку не стало. А кажу вам, добрий, ні, дуже добрий був постернак.

От від тоді я шаную постернак, люблю його і знаю йому ціну.

Раштат, 12. марта 1917.